

АВТОЙЎЛСОЗЛИК ТЕРМИНЛАРИНИНГ ШАКЛИЙ СТРУКТУРАСИГА КЎРА ТУРЛАРИ

Валиев Тўйчи,

Қариш ДУ мустақил изланувчиси

Калит сўзлар: *автоӣўлсозлик, лексик лакуна, терминосистема, атама тизими, содда термин, қўшма термин, жуфт термин, бирикма термин, икки узви мураккаб термин, уч узви мураккаб термин, тўрт узви мураккаб термин, беш узви мураккаб термин.*

Терминлар бошқа тил бирликларидан таркибий тузилмасининг мураккаблиги билан характерланади. Масалан, умумнутқда сўз бирикмаси шаклидаги бирликларнинг мустақил атов бирликлари сифатида қўлланилиши камдан-кам кузатилади. Айрим ҳоллардагина лексик лакуналар билан боғлиқ равишдаги бундай қўлланишларга дуч келишимиз мумкин [6, 258; 1, 215; 18, Б.49; 2; 5, 136-146; 9, 129; 10, 40-45; 11; 12, 77-83; 13, 3]. Лекин соҳавий нутқда бундай ҳолатлар кўплаб учрашига луғатлар асосида амин бўлиш мумкин: *давлат банкининг қимматли қозғозларнинг баҳосини эълон қилиши; минимал частотавий силжишли Гаусс манипуляцияси, вақт бўйича ажратилган дуплекс узатиш, соҳанинг эълон қилинмаган қайта танланиши, ахборотни (сигнални) қўлга киритишнинг кам-кам эҳтимоллиги*⁶. Бу ҳолат тилнинг ижтимоий ходиса эканлиги, бироқ терминлар жамиятнинг тор қатлами учун хослиги ва, аксарият ҳолларда, мавжуд тил воситалари, бирикмалар асосида ижод қилиниши билан боғлиқдир. Шунингдек, терминларнинг фақат соҳавий нутқда учраши, ўз-ўзидан, уларнинг кам

қўлланишини келтириб чиқариб, лисоний бирликлар сифатида умумистеъмол тил бирликлари каби "силлиқланмаслигига" сабаб бўлади ва бу терминосистемада мавжуд терминларнинг аксариятида формал-семантик номувофиқликка сабаб бўлади. Зеро, айтилганидек, бундай терминларда шаклан эркин бирикмалик, маъновий жиҳатдан эса яхлитланиш, муайян бир тушунчани ифодалаш тенденцияси устувор бўлади. Автоӣўлсозлик терминосистемасида ҳам бундай ҳолат яққол кўзга ташланади.

Кўп ҳолларда сўзларни, айниқса, терминларни шаклий жиҳатдан турларга ажратганда, бирдан ортиқ ўзакдан ташкил топган бирликларга нисбатан *қўшма, жуфт, мураккаб, таркибли, бирикмали, бирикма* терминлари ишлатилаверади.

Ўзбек техник терминологиясида баракали хизмат қилган тилшунос Р.Дониёров терминларни тузилишига кўра ўзига хос тарзда таснифлайди. У бирдан ортиқ лексик уздан ташкил топган терминларни синтактик йўл билан ҳосил бўлган терминлар сифатида қарайди. Ўзбек тилининг техник терминологиясида яқка сўзли терминларга нисбатан синтактик усул билан ҳосил бўлган терминлар анча салмоқли ўринни эгаллайди. Бунинг боиси нимда? Бунинг сабаби шундаки, синтактик усул билан ясалган терминлар барча тилларда бўлганидек, ўзбек тилида ҳам муҳим номинатив манба саналади. Бунда олим тилшунос А.Н.Кожиннинг уларда

⁶ Мисоллар тадқиқотчи Х.Нарходжаеванинг "Жараён англатувчи терминларнинг ўзбек тилида туган ўрни" (- Тошкент: Фан, 2013) монографиясидан олинди.

ифодаланаётган у нарсанинг белгиси шундоқкина ифодаланиб туради, улар билишсизликдан билиш сари ҳаракат жараёнида ижтимоий маълумотларни мустаҳкамлашда "сўздан иборат тўсиқни ошиб ўтишга ёрдам беради" деган фикрига методологик асос сифатида таянади [2, 97]. Олим синтактик усул билан ҳосил бўлган техник терминларни **от+от**, нисбий **сифат+от**, **сифатдош+от**, **жараён номи+от** типигаги кўринишларга бўлади. **От+от** типигаги терминларни I тип изофали, II тип изофали, III тип изофали турларга ажратади. Тилшунос бу терминларни ясашиш жиҳатидан синтактик усул билан ясалган ва тузилиш жиҳатдан кўшма терминлар номи билан атайди [2, 148].

Р.Дониёровнинг юқоридаги таснифларида айрим эътиборга молик жиҳатлар кўзга ташланади. Биринчидан, у синтактик усул билан ясалган терминлар сирасида феъл туркумига мансубларини ажратмайди. Иккинчидан, олим айрим синтактик усул билан ҳосил бўлган терминларнинг қолипларини морфологик (масалан, **от+от** типигаги), баъзиларини семантик (**жараён номи+от**) асосда белгилайди.

Умуман олганда, тилшунос Р.Дониёров терминларни тузилиш жиҳатидан содда ва кўшма турларга ажратади.

Тилшунос Н.Қосимов "Ўзбек тили илмий-техникавий терминологияси масалалари" (Сўз ўзлаштириш ва аффиксация масалалари) асарида бирдан ортиқ компонентли терминларни кўшма, жуфт ва гибрид турларга ажратади. "Ўзбек тили лексикасида илмий-техникавий тушунчаларни ифодаловчи кўшма терминлар салмоқли ўрин эгаллайди... Умумтилшуносликдаги **"кўшма сўзлар"** (**собственно-сложные слова**) терминига қиёсан терминологик системалардаги худди шу типдаги, яъни икки ва ундан ортиқ мустақил термин ёки терминологияларнинг ўзаро қўшилиб ҳосил қилинган янги лексик бирлик - янги

яхлит терминга **"кўшма термин"** бирикмасини кўллаш мақсадга мувофиқдир"[14,47]. Бунда В.В.Виноградовнинг **"сўз яшаш"** соҳасида тилнинг ички ривожланиш қонунлари, айниқса яққол кўринади. Янги сўзларнинг ясашиш тилда аллақачон барқарорлашган ёки янги ўзакларнинг ажралиши ва янги аффиксал унсурларнинг кўлланилиши билан, шунингдек, сўз яшаш системасининг ривожланиши ва такомиллашуви билан боғлиқ ҳолда янгидан вужудга келаётган моделлар ҳамда сўз яшаш типлари бўйича амалга ошади" [3, 155] деган методологик табиатли фикрига таянган ҳолда иш тутади. Шу билан биргаликда, Н.Қосимов кўшма терминларнинг кўшма сўзлардан айрим жиҳатлари билан фарқланишини ҳам таъкидлайди. "Масалан, кўшма сўзлар барча мустақил сўз туркумлари доирасида амал қилиши мумкин. Кўшма терминлар эса асосан от туркуми доирасида амал қилади, кўшма сифатлар фақат терминэлемент, яъни бирикма терминнинг аниқловчи компоненти сифатидагина қаралади. Бу ерда шуни қайд этиш керакки, отдан бошқа сўз туркумларининг термин бўла олиши потенциал бўлиб, улар айрим олинган ҳолда термин бўла олмайди. Уларнинг терминологик характери контекстда аниқланади, масалан, феъллар бирикмалар таркибида ҳам термин бўла олмайди [14, 48]. Бунда олим қатор олимларнинг фикрларига методологик асос сифатида таяниб, тадқиқотчиларнинг мулоҳазаларини "улар фақат терминларнинг нутқий субститутларидир, фикрни ифодалаш воситаларидир, бироқ воқеа-ҳодисаларнинг номи бўла олмайди" тарзида умумлаштиради ва уларнинг ишларига ҳавола беради [7; 8; 17]. Китобда *темир йўл, музёра, устқурма, беш йиллик, учбурчак, гидролиз, антиоксидловчи, антикосинус, автобаза, автобензин, кинокомедия, карбонводород, электростанция* каби кўшма терминлар сифатида қайд этилади. Н.Қосимов фикрларига қўшилган ҳолда, эътироз сифатида феъл терминлар ҳам

терминосистемаларда кўплаб учрашини айтиб ўтиш лозим. Масалан, автоўлсозлик терминологиясида *бургилаш, текислаш, шиббалаш, пайвандлаш* сўзлари терминологик моҳиятга эгаллигини кўришимиз мумкин.

Олим кўшма терминларнинг бир кўриниши сифатида гибрид терминларни ажратади. "Гибрид терминлар ўзбек илмий-техникавий терминологиясида кейинги йилларда пайдо бўлган янги типдаги кўшма терминлардир. "Гибрид" сўзи кенг маънода "турли тил элементларидан тузилган "дурагай" сўзлардир [1, 98]. Масалан, физикадаги квазизарралар термини гибрид сўз бўлиб, у лотинча *quasi* (сохта, ёлгон) сўз формаси ҳамда ўзбек тилидаги *зарра* сўзининг кўшилишидан ясалган. Демак, ўзбек терминологиясидаги гибрид кўшма терминлар, асосан, интернационал терминэлементлар сифатида грекча ва лотинча префиксал характерга боғлиқ морфемаларда иштирок этади. Масалан, авиасаноат, аэрофотосурат, гидротузлар, ультратовуш сингари гибрид кўшма терминларнинг биринчи компонентлари (*авиа-, аэро-, гидро-, ультра-*) ана шундай интернационал терминэлементлар, иккинчи компонентлари эса ўзбекча сўзлардир" [14, 56]. Н.Қосимовнинг фикрларига қўшилган ҳолда, ундаги айрим эътирозли нуқталарни ҳам қайд этиб ўтиш лозим деб ўйлаймиз. Чунки мазкур гибрид терминлар иккинчи компонентларининг барчаси ҳам, албатта, ўзбекча сўзлар эмас. Масалан, *саноат, сурат, зарра* каби сўзлар ўзлашма қатлам бирликларидир. Кейинги узвлари ўзбекча сўзлар бўлган гибрид терминлар автоўлсозлик терминосистемасида ҳам кўплаб учрайди, албатта. Масалан, *автойўл, автоўлсозлик, автоҳаракат, автоҳалокат* каби.

Олим жуфт терминларни ҳам ажратади. "Икки мустақил лексик маъноли компонентларнинг тенг боғланиши асосида ташкил топиб, умумлаштириш, жамлик каби маъноларни ифодаловчи сўз - жуфт терминдир. Жуфтлашувчи қисмлар

орасидаги тенглик муносабати ёзувда дефис билан кўрсатилади. Талаффузда бу қисмлар тенг фонетик чўққига эга бўлади, айна вақтда, иккинчи ягона лексик урғу ёрдамида лексема бўлиб бирлашади" [14, 68]. Тилшунос *электрон-оптик, зичлагич-планка, тўқима-трикотаж, универсал-чопиқ* кабиларни бунга мисол сифатида келтиради. Бундай мисоллар автоўлсозлик терминологияси тизимида ҳам учраб туради. Масалан, *битумли-грунтли, цемент-тупроқли, шлак-тупроқли, қатрон-бетонли, қум-асфальт-бетонли қоплама* каби.

Биз улардан терминларга нисбатан *бирикма* атамасини қўллашни маъқул кўрамиз.

Мураккаб терминини қўллаш маъқул эмаслигини бир неча сабаблар билан асослаш мумкин.

Биринчидан, сўзлар каби терминлар ҳам шакл ва маъно бирлигидан иборат. Шу боисдан *мураккаб* атамаси қўлланганда терминнинг шаклининг ҳам, маъносининг ҳам мураккаблиги тушунилиши мумкин. Бу эса масала моҳиятининг яққол ифодаланмаслигига сабаб бўлиши мумкин.

Иккинчидан, *мураккаб* атамаси сўзларга нисбатан қўлланганда, уларнинг ўзаклари микдорига асосий эътибор қаратилади. Бу ҳолда бирдан ортик ўзакдан ташкил топган, кўшма сўз ҳолидаги терминлар ҳам, сўз бирикмаси шаклидаги терминлар ҳам англашилиши мумкин. Ҳолбуки, кўп ҳолларда *мураккаб* атамаси остида бирикма шаклидаги терминлар назарда тутилади.

Шунингдек, *бирикмали термин* атамасида ҳам маълум даражада мантикий хатолик бордек туюлади. Маълумки, *-ли* қўшимчасида "бирор нарсага эга" маъноси ҳам мавжуд бўлиб, *бирикмали термин* деганда, ўз-ўзидан, термин бирор-бир бирикмага эга деган маъно уқилади. Шунинг учун *бирикма термин* атамасини қўллаш ҳар жиҳатдан қулай.

Айтилганлар асосида биз автоўлсозлик терминларини шаклий

структурасига кўра дастлаб тўрт йирик гуруҳга ажратишни маъкул кўрамиз: -

- а) содда терминлар;
- б) қўшма терминлар;
- в) жуфт терминлар;
- в) бирикма терминлар.

Содда терминлар. Содда терминлар бир ўзакли бўлиб, уларда шаклий-маъновий яхлитлик кўзга ташланади. Мисоллар: *бурғилаш, шиббалаш, сачратмоқ, қирқиш, чопиш, планировка, планировкалаш, режалали, бўлиш, майдалаш, шоссе, итир, активатор* (кимёвий реакцияни тезлаштирувчи ва ферментларнинг таъсирини кучайтирувчи модда), *присадки* (қўшимчалар), *пушонка* (сўндирилган оҳак кукуни), *кипелка* (сўндирилмаган оҳак (қайнатма), *портландцемент, цемент, антисептик, арматура, чувиқ, гидроизол, изол, мастика* кабилар фикримизнинг далилидир. Содда терминларнинг от туркумига мансубларининг аксарияти ўзлашма қатламга мансуб бўлиб, асосан феъл туркумига мансубларигина ўз қатлам бирликларидир. Бироқ феъл термин-лексемаларнинг асос қисмлари (ўзаклари) аксар ҳолларда ўзлашма қатламга оид. Демак, шу асосда содда терминларни дериватив хусусиятлари асосида икки гуруҳга бўлиш мумкин:

а) содда туб терминлар: *сачратмоқ, қирқиш, чопиш, планировка, бўлиш, шоссе, итир, активатор, присадки, пушонка, кипелка, портландцемент, цемент, антисептик, арматура, чувиқ, гидроизол, изол, мастика* каби.

б) содда ясама терминлар: *асфальтлаш, бетонлаш, бетонли, чувиқли, шиббалаш* каби.

Қўшма терминлар. Қўшма терминлар бирдан ортиқ ўзакнинг тўла-тўқис қўшма сўзга айланишидан ҳосил бўлади. Автоўлсозлик терминлари тизимида қўшма терминлар кўплаб учрайди. Улардан айрим мисоллар I келтирамиз: *қаламтўсин, сувтўсиқ, пардадевор, равоққулф, чоктўлдирма, қозиқоёқ, музкесар, устўрнатма,*

тагтиралма, девустун, аетотранспорт, автоўл, автоўлсозлик, йўлсоз каби.

Жуфт терминлар. Жуфт терминлар автоўлсозлик атамалари тизимида кам учраши маълум бўлди. Улардан айрим мисоллар келтирамиз: *битумли-грунтли, цемент-тупроқли, шлак-тупроқли, қатрон-бетонли, қум-асфальт-бетонли* каби.

Бирикма терминлар. Айтилганидек, барча терминосистемаларда бирикмали терминлар микдорининг устуворлигини кузатиш мумкин. Бу ҳолат автоўлсозлик терминосистемасига ҳам бирдай дахлдор дейиш мумкин.

Бирикма терминлар, бошқа мураккаб лексемалар каби бирдан ортиқ лексик бирлик (ўзак) лардан ташкил топади ва кўп ҳолларда бирикма ҳолатида бўлади. Мисоллар: *ёй биссектрисаси, ёйлар орасидаги тўғри чизик, йўл қопламаси, йўл пойи, йўл четидаги ариқ (кювет), клотоид ёй, пландаги эгрилик чизиги, ёрдамчи ёй, вертикал бўйлама кесим юзидаги ёй (чизик кривая в продольном профиле (вертикальная)), бир қатор айланма эгри чизикдан иборат бўлган ёй (кривая коробовая), айланма эгри чизик (кривая круговая), асосий эгри чизик, ўтувчи эгри чизиқ (кривая переходная), бир-бирига тескари йўналган ёйлар (криво обратное), бир томонлама ёйлар (криво односторонное), қатнов қисми қиргоғи (кромка проезжей части), йўл ёқаси (обочина), қатнов қисми (проезжая часть), йўлнинг қўндаланг кесим юзаси (профиль дороги поперечный), йўлнинг бўйлама кесим юзаси (профиль дороги продольный) кабилар.*

Бирикмали терминлар структур жихатдан ўз ўрнида икки узвли, уч узвли, тўрт узвли, беш узвли ва х. турларга эга.

Икки узвли мураккаб терминлар. Икки узвли бирикма терминлар содда сўз бирикмаси шаклида бўлиб, уларда маъновий яхлитланиш кузатилса-да, шаклан ҳоким-тобелик муносабати сезилиб туради: *таъмир бригадаси, йўл ахборотномаси,*

қўприкларга оид ахборотнома, ўрқачсимон ўнқир-чўнқир, қопламанинг нураши, мустаҳкамлик заҳираси (ҳўри), сирпаниш коэффиценти, тўшамаларнинг ўпирилиши, жорий таъмир, емирилиш репери, қопламадаги силжиш, қирра синиши, йўл хизмати, йўлни сақлаш, бордюрни тикламоқ, едирилиш қатлами, қор бўрони (қор уюмлари), қор тўсиқ, қорли машъал, қопламани тозалаш, музларнинг тирбандлиги, юкловчи, гилдиракли экскаватор, ишлаб чиқаришни автоматизациялаштириш, бургилаб ковламоқ, тебратиб зичлаш, трассани тиклаш, трассани маҳкамлаш (боглаш, мустаҳкамлаб қўймоқ), чокни тўлдириш, тупроқни майдалаш, индустриациялаштириш, тош ётқизиш, сачратиб сепмоқ, тупроқни сурмоқ, силжитиб бекитмоқ, чокни қирқиш, устки ишлов бериш, қромкани кесмоқ, айланиб ўтиш, четлаб ўтиш, қурилишни ташиқ қилиш, тупроқни ағдармоқ, чим босмоқ, чим ётқизмоқ, тупроқни тақсимлаш, материалларни бўлиш, тупроқни қирқиш, йўлда аралаштириш, қурилмада аралаштириш, қатламни қирқиш, тупроқни мустаҳкамлаш, қияликни мустаҳкамлаш (ёнбағир), тупроқларни яхшиламоқ, тузатмоқ, тўсиқ ўрнатиш, қурилиш уюштирмоқ, бетонга қараши, қопламани фрезерлаш каби.

Уч узвли мураккаб терминлар.

Бундай мураккаб терминлар эркин сўз бирикмасига қиёслаганда, уч мустақил луғавий маъноли бирликдан ташкил топган бўлади. Бошқача айтганда, уч узвли сўз бирикмаси занжири термин сифатида маъно ифодалайди ва бир тушунчани англатади. Улардан айрим мисоллар келтириш билан чекланамиз: кучнинг таъсир вақти, қатламларнинг деформацияланиш хусусиятлари, рухсат этилган нисбий деформация, автомобилнинг динамик омили, кучнинг динамиклик коэффиценти, ортиқча юк коэффиценти, кучланишни камайтириш коэффиценти, эластикликнинг чўзиқлик модули, статик эластиклик модули,

эквивалент эластикли модули, гилдиракка тушаётган оғирлик, доимий таъсир қилувчи оғирлик, рухсат этилган чўкиш чегараси, йўл тўшамаси ўлчамлари, рухсат этилган чегарадаги эгилиш, йўл тўшамаси мустаҳкамлиги, плитанинг ҳисобланган қалинлиги, қопламанинг ёрилиш чидамлилиги, йўл тўшамаси эластиклиги, конструктив қопламанинг чидамлиги, текисланган тупроқ йўл, тузатилган тупроқ йўл, клинкер қопламали йўл, серговак асфальтбетонли пойдевор, дағал тошли пойдевор, қатнов қисми тоштахтаси, бетонли йўл қопламаси, қатрон-бетонли йўл қопламаси, қум-асфальтбетонли йўл қопламаси, қаттиқ йўл қопламаси, цемент-бетонли йўл қопламаси, ишакбетонли йўл қопламаси, шебенли йўл қопламаси, лойҳага қариш қатлам, зах қочирувчи қатлам, йўл пойи кенглиги, қатнов қисми кенглиги, жойдаги нуқтанинг баландлиги (белгиси), йўл ёнбағри қиялиги, тоғ ёнбағри ариғи, йўл қиялиги коэффиценти, йўл қиргоғи нови, сизиб ўтказувчи кўтарма каби.

Тўрт узвли мураккаб терминлар.

Бундай терминлар автойўлсозлик терминлари тизимида нисбатан камлиги билан характерланади. Мисоллар: эмульсия минералли қўйма қоришма, намлик ва иссиқликнинг ўзгариши, музлаган қатламнинг қабариш коэффиценти, майда шағалли йўл қопламаси, йўл қопламасининг капитал тип, қўйма материалли йўл қопламаси, содда типли йўл қопламаси, бир қатламли йўл қопламаси, ўтиш типдаги йўл қопламаси, аралаштириш усулли йўл қопламаси, гилдирак ўқиға тушаётган оғирлик, қаттиқ бўлмаган йўл тўшамаси ҳисоби, келтирилган оғирлик кучи схемаси, ишлов бериш билан маълум шаклга киритмоқ, йўлга ажратилган жойни тозалаш, йўл қисмини тарам-тарам қилиш, қоришмани босиб текислаб қўйиш, йўл тўшамасини мустаҳкамлаш коэффиценти, йўл тўшамасининг иш коэффиценти, кўприкнинг рўйхатга олинганлиги ҳақидаги

ҳужжат, йўл тўшамаларининг ишлаш қобилияти каби.

Беш узви мураккаб терминлар.

Автойўлсозлик терминлари тизимида санокли микдорда бўлса-да, беш узви бирикма терминлар ҳам учраб туради. Мисоллар: *сингдириш (шимдириш) усулида қурилган йўл қопламаси, қаттиқ жисмли йўл тўшамаси ҳисоби, тупроқни узунаси бўйича бошқа жойга кўчириш (бўйлама), йўлнинг қатнов қисми четини мустахкамламоқ.*

Кузатишлардан маълум бўладик, ўзбек тили автойўлсозлик терминологияси тизимида олти ва ундан ортиқ узви терминлар учрамайди.

Автойўлсозлик терминлари тизимида учрайдиган кўп узви терминларнинг аксарияти умумнотда сўз бирикмаси сифатида ҳам ишлатилади ва уларнинг таркибидаги ҳар бир мустақил луғавий маъноли бирлик ўз автосемантиклигини тўла сақлаб қолади. Терминологик тизимда улар, гарчи эркин бирикма шаклида бўлса-да, бошқача айтганда, эркин бирикмалик хусусиятини

маълум даражада сақлаб қолган бўлса-да (яъни бирикма таркибидаги бирликларнинг мустақил урғуга эга эканликлари, боғланишнинг синтактик қонуниятларга тўла мослиги, таркибидаги бирликларнинг ўрни билан ўз морфологик шакллари ўзгартириб туришлари каби белгиларга эгаллиги), фақат асосий омиллар, яъни бир илмий-техникавий тушунчани англатиши, бошқа тилларга баъзиларининг бир сўз билан таржима қилиниши кабилар уларни термин-бирикмалар сифатида қараш имконини беради. Шунингдек, терминологик тушунчаларни ифодаловчи формал воситалар мавжуд бўлмаганда, уларнинг ўрнини тўлдирувчи лакуналарнинг иш кўриши, бу лакуналарнинг вақт ўтиши, ижтимоий тараққиёт натижасида яхлитланиб, таркибий қисмларининг шаклий жиҳатдан ҳам жипслашиб бориши оқибатида янги мураккаб таркибли терминлар вужудга келади ёки лакуналар мустақил тил бирликлари билан алмаштирилиб, бошқача айтганда, тўлдирилиб бораверади.

Адабиётлар

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Изд. 2-е. - М.: Изд-во «Советская энциклопедия», 1969.
2. Быкова Г. В. Лакунарность как категория лексической системологии. - Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2003.
3. Виноградов В.В. Вопросы современного русского словообразования // Виноградов В.В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике. -М., 1975.-С. 155.
4. Дониёров Р. Ўзбек тили техник терминологиясининг айрим масалалари. -Тошкент: Фан, 1977.-Б.97.
5. Жельвис В. И. К вопросу о характере русских и английских лакун // Национально-культурная специфика речевого поведения. - М.: Наука, 1977. -С. 136-146.
6. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н.Ярцева. -М.: Сов. Энциклопедия, 1990.
7. Мадалиев Б. Ҳозирги ўзбек тилида қўшма сўзлар. - Тошкент, 1966.
8. Маматов Н. Ўзбек тилида қўшма сўзлар. - Тошкент, 1982.
9. Марковина И. Ю., Васильченко Т. А. Интеркультурные лакуны в тексте с невербальным компонентами // Лакуны в языке и речи: Сб. науч. Трудов / Под ред. проф. Ю.А.Сорокина, проф. Г.В. Быковой. - Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2003. - С. 129.
10. Махонина А.А. К вопросу о классификации межъязыковых лакун //Язык и национальное сознание. Выпуск 4. - Воронеж, 2003. - С. 40-45.

11. Муравьев В.Л. Лексические лакуны (на материале лексики французского и русского языков). - Владимир, 1975.
12. Огурцова О. А. К проблеме лакунарности//Функциональные особенности лингвистических единиц: Сб.трудов Кубанского ун-та, 1979. -С. 77-83.
- 13.Сорокин Ю. А. Лакуны еще один ракурс рассмотрения //Лакуны в языке и речи: Сб. науч. трудов / Под ред. проф. Ю.А. Сорокина, проф. Г.В. Быковой. - Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2003. - С. 3.
- 14.Қосимов Н. Ўзбек тили илмий-техникавий терминологияси масалалари (Сўз ўзлаштириш ва аффиксация масалалари). - Тошкент: Фан, 1985.-Б. 47.
- 15.Мадалиев Б. Сложные слова в современном узбекском языке: Автореф.... дисс.канд. филол.наук. -Ташкент, 1956.
- 16.Раҳматуллаев Ш., Ҳожиёв А. Қўшма сўзларнинг имло қоидалари ва луғати. - Тошкент, 1966.
- 17.Ҳожиёв А. Ўзбек тилида қўшма, жуфт ва такрорий сўзлар. - Тошкент, 1963.
- 18.Ҳожиёв А. Лингвистик терминларнинг изоҳли луғати: Филолог студентлар, тил ва адабиёт ўқитувчилари ҳамда ўрта мактаб ўқувчилари учун . - Тошкент: Ўқитувчи, 1985. - 144 б.

Валиев Т. Строение терминов автомагистральной промышленности в формирование их структур. *Строение терминов автомагистральной промышленности повторяет образ строения терминов прочих сфер. Изначально термины делятся на простые и сложные по своему строению. Сложные термины бывают парными и составными. Составные термины образовались от фразеологических терминов и могут иметь от двух до пяти составляющих. Термины автомагистральной промышленности не бывают из шести составляющих.*

Valiyev T. The types of autoway construction in according their structure. *The forms of rood building and the forms on the sield are analyzed. The terms (on this sphere) are divided into simple and compound ones. Compound terms can be in paivid and complex ones. Complex terms came out of phraza terms and cun be classified into severd groups.*
